

Т.Г. Цибулін
кандидат юридичних наук

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА АТРИБУТ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному інформаційному суспільстві, де дані стали новою валютою, а інформація формує свідомість та визначає вектори соціального розвитку, гостро постає питання адекватного розуміння особливостей інформаційної діяльності як соціального явища, а «... зростання кількості відповідних правовідносин обумовлюють актуальність і необхідність вивчення проблем... забезпечення інформаційної сфери» [1, с. 22].

Традиційні підходи до аналізу інформації, що зосереджувалися на передачі даних та технічних аспектах, вже не здатні повною мірою охопити всю глибину та багатогранність сучасних викликів. Проблема полягає в тому, що стрімкий розвиток цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту та соціальних мереж, призвів до якісних змін в характері інформаційного потоку, його впливу на суспільство та механізмах взаємодії між людьми.

На сьогоднішній день, існуюче розуміння інформаційної діяльності часто відстає від реалій, що зумовлює низку негативних наслідків. Масштабне поширення дезінформації, поляризація суспільства внаслідок формування «інформаційних бульбашок», загрози приватності та безпеки даних, а також вплив на психічне здоров'я – це лише деякі з проблем, що виникають внаслідок недостатнього розуміння та регулювання інформаційних процесів. Необхідність критичного аналізу та переосмислення існуючих підходів стає ключовою для вирішення практичних задач, пов'язаних з забезпеченням інформаційної безпеки, сприянням медіаграмотності та фор-

муванням здорового інформаційного середовища.

Таким чином, дослідження особливостей інформаційної діяльності як соціального явища має вирішальне значення для розв'язання низки важливих наукових та практичних завдань. Це включає в себе розробку ефективних методів боротьби з дезінформацією, створення механізмів захисту приватності, формування стійкості суспільства до маніпуляцій та забезпечення справедливості доступу до інформації для всіх верств населення. Лише шляхом поглибленого аналізу сучасних інформаційних процесів, з урахуванням їх соціального, політичного та культурного контексту, можливо створити умови для сталого та відповідального розвитку інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання проблеми та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Дослідженнями проблем інформаційного бачення світу займаються численні вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких вирізняються Д. Арабаджієв, Т. Сергієнко, А. Шаповалов, В. Варенко, В. Ильганаєва, О. Мітчук, І. Крупський, Т. Шлемкевич, М. Опольська, І. Дебенко, О. Соснін, М. Кононець та інші. Незважаючи на значний внесок цих дослідників та широкий інтерес до теми, вивчення інформаційної діяльності залишається актуальним та потребує подальшого поглибленого наукового аналізу.

Постановка завдань. Метою написання статті є дослідження сучасного рівня наукового розуміння інформаційної діяльності як

соціального явища в Україні та визначення особливостей інформаційної діяльності як атрибуту функціонування Міністерства юстиції України.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна діяльність, як соціальний феномен, має унікальні характеристики, що визначають її як фундаментальну складову сучасного суспільства. Вона не просто одна з багатьох форм активності, а скоріше, всеохоплюючий процес, який пронизує всі сфери життя, впливаючи на соціальні процеси та тісно переплітаючись з розвитком цивілізації. Інформаційна діяльність формує канали комунікації, визначає механізми прийняття рішень та впливає на процеси формування колективної свідомості. Таким чином, розуміння її особливостей є ключовим для аналізу та осмислення соціальних змін.

Ось ключові особливості інформаційної діяльності в контексті соціальної реальності: 1) її убиквітарність; 2) її динамічність та оперативність; 3) її комунікативна природа; 4) технологічна зумовленість; 5) є ресурсом влади; 6) формуюча та трансформаційна сила суспільства; 7) адаптивність і еволюційність та інші. Розглянемо більш детально деякі із них.

Першою особливістю інформаційної діяльності як соціального явища є її убиквітарність – це всеосяжне поширення інформації та її використання в різноманітних сферах, коли інформаційні потоки набувають статусу глобальної мережевої системи, що інтегрує різноманітні комунікативні простори від індивідуальних взаємодій до масштабних суспільних процесів. О. Соснін та М. Кононець зазначають, що «... знання та інформацію держава використовує в якості власного економічного ресурсу в інноваційній діяльності, підвищуючи конкурентоспроможність своїх організацій у будь-якій точці світу. Все це докорінно змінює організаційну структуру суспільства, перетворюючи її в нову і достатньо складну соціотехнічну систему, вводячи в економічний розрахунок все нові і більш

досконалі характеристики ролі людини-творця у складі «інформаційного ресурсу» тощо, структурувавши вирішення проблем перетворення (трансформації) суспільно-політичних відносин щонайменше в чотирьох мега-сферах: державній інноваційній політиці, економіці, праві, інформаційному забезпеченні» [2, с. 134].

Будь-яка людина, організація чи інституція постійно створює, споживає, обробляє та передає інформацію, що робить інформаційну діяльність базовим ресурсом і механізмом функціонування суспільства. Така універсальність змушує розглядати інформацію не як окрему сферу діяльності, а як інтегральний елемент соціальної структури, що формує зв'язки, владу та комунікаційні формати. Це накладає вимоги до міждисциплінарного підходу в дослідженні інформаційних явищ – поєднання соціології, політології, економіки, культурології та інформаційних технологій, із урахуванням необхідності отримання практичних рішень щодо регулювання, освіти й захисту приватності, адже вплив інформації є постійним, багатошаровим і часто непрямим. У зв'язку із тим, що інформаційна діяльність пронизує всі сфери публічно-владного впливу, вона потребує особливого захисту. Наприклад, О. Корнейко і С. Корнейко зазначають: «Сьогодні інформаційна складова не існує поза межами загальної національної безпеки, так само, як і національна безпека не буде всеохоплюючою без інформаційної безпеки» [3, с. 9].

Убиквітарність інформаційної діяльності в контексті Міністерства юстиції (Мін'юст) проявляється в багатьох аспектах його роботи, пронизуючи всі рівні його функціонування. Ось декілька прикладів. Діяльність органів РАЦС передбачає збір, обробку та зберігання інформації про народження, шлюби, розлучення та смерті. Ці дані формують важливу статистику та використовуються для різних соціальних потреб, від планування соціальних виплат до демографічних досліджень. Онлайн-сервіси реєстрації шлюбу, народ-

ження дитини також є прикладами убіквітартності інформації. Другим прикладом є те, що Мін'юст бере участь у реалізації антикорупційної політики, зокрема, шляхом збору та аналізу інформації про корупційні ризики, декларації чиновників та фінансові операції. Публікація декларацій, прозорість закупівель є прикладами інформаційної діяльності.

Другою ключовою характеристикою інформаційної діяльності є її динамічність та оперативність. Це означає здатність швидко генерувати, передавати та оновлювати інформацію, що, в свою чергу, прискорює соціальні процеси. Ця динаміка обумовлена глобальним характером сучасного світу та стрімкими змінами, що відбуваються, зокрема, завдяки інтеграції нових технологій, які суттєво впливають на способи комунікації та сприйняття інформації та існуванням різноманітних соціальних, економічних криз. Так, «війна вимагає швидкої реакції на виклики та загрози, що виникають» [4, с. 239].

Прикладом цієї особливості є оперативне реагування Мін'юсту на зміни в законодавстві та суспільні потреби. Це проявляється у швидкій розробці та інформуванні про зміни в законодавстві, наприклад, щодо реєстрації місця проживання, спадкування, процедур нотаріату, або виконання судових рішень, особливо в умовах воєнного стану. Крім того, динамічність проявляється у створенні спеціальних інформаційних ресурсів, таких як інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення тощо. Ці приклади демонструють надзвичайну адаптивність інформаційної діяльності Мін'юсту, яка миттєво реагує на нові виклики та реалії, враховуючи вимоги Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Наказу Мін'юсту від 28.03.2016 № 897/5 «Про затвердження Переліку інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України» та інших. Це забезпечує суспільство актуальною та життєво важливою інформацією.

Третьою особливістю інформаційної діяльності є її комунікативна природа. Кому-

нікативна складова інформаційної діяльності відіграє ключову роль у розвитку сучасного суспільства. Вона підносить інформаційні процеси з технічного рівня до соціокультурного, сприяючи інтеграції знань та формуванню спільного розуміння навколишнього світу. «Спілкування передуює формуванню свідомості, саме тому наявність масових елементів є іманентною характеристикою «свідомості взагалі» як родової ознаки людини, безвідносно до типів, що виділяються різними дослідниками: індивідуальна свідомість, групова свідомість, громадська свідомість, масова свідомість» [5, с. 47]. Наприклад, публічні консультації щодо законопроектів, опитування громадської думки, аналіз звернень громадян – усе це дає змогу зрозуміти, що хвилює людей, які проблемами їх турбують, та відповідно реагувати на ці виклики. В той же час, комунікація не лише відображає дійсність, а й формує її за рахунок керування інформацією.

В. Ільганаєвої висловлює думку, що «... керування інформацією виявляється на всіх рівнях інформаційного простору: по-перше, в інфотехносфері (керування виробництвом засобів опрацювання, передавання, збирання, накопичення, розповсюдження інформації, включаючи маркетинг, рекламу, стратегії, програмно-проектну діяльність); по-друге, в інфосфері (керування інформаційними потоками, включаючи їх логістику, способи представлення, доступ, використання, аналіз документально-інформаційних потоків, формування вторинно-документального і вторинно-інформаційного потоків); по-третє, в семіосфері (керування змістом, встановлення зв'язків у контексті, цензура, видавнича політика, політика ЗМІ та інших СК-структур щодо формування документальних ресурсів, розповсюдження художньо-естетичної продукції, вибір знаковосимволічних форм та акцентів подання інформаційних повідомлень)» [6]. Поширення інформації про соціальні події, проблеми, рішення та дії впливає на формування громадської думки, цінностей,

переконань та установок. Наприклад, висвітлення фактів корупції, порушень прав людини чи соціальної нерівності може призвести до суспільного осуду, вимог змін та активнішої участі громадян у громадському житті.

Комунікативна ознака інформаційної діяльності проявляється через такі заходи: а) проведення публічних обговорень законопроектів; б) надання консультацій; в) взаємодія з іншими органами влади через інформаційні системи; г) комунікація з громадянами – оприлюднення прес-релізів, роз'яснень, інтерв'ю, робота гарячих ліній та електронних форм для звернень громадян та інше [7]. Наприклад, Мін'юст публікує проекти нормативно-правових актів для громадського обговорення, проводить круглі столи, конференції та зустрічі з бізнесом, громадськими організаціями й експертами. Це створює платформу для двосторонньої комунікації та інформаційного обміну, сприяє формуванню консенсусу, врахуванню інтересів різних груп і підвищенню легітимності законодавчих рішень, а також координує взаємодію держави з громадянським суспільством у процесі правотворення. Іншим прикладом є надання юридичних консультацій у системі безоплатної правової допомоги, що координується Мін'юстом. Такий прямий інформаційний обмін дозволяє громадянам отримувати необхідні знання для вирішення правових питань, а державі – краще розуміти потреби суспільства, що є основою ефективної взаємодії з правовою системою та захисту прав громадян.

Четвертою особливістю інформаційної діяльності як соціального явища є її технологічна зумовленість – це свідчить про нерозривний зв'язок між розвитком технологій та соціальною організацією суспільства. «Варто мати на увазі, що зовнішнє технологічне середовище швидко змінюється, як і типи інформації» [8, с. 84], що використовуються у суспільстві. Сучасне суспільство переживає глибокі трансформації під впливом цифровізації, глобалізації та стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Інфор-

маційна діяльність, яка пронизує всі сфери суспільного життя, від науки до культури, перестала бути лише технічним процесом. Вона перетворилася на потужне соціальне явище, що формує та змінює суспільство під впливом технологічних факторів. Інформаційна діяльність, як система цілеспрямованих дій, визначає соціальні зв'язки та забезпечує взаємодію між індивідами, організаціями та державами.

Технологічна зумовленість є ключовим аспектом, що визначає розвиток інформаційної діяльності. «Досягнутий сьогодні рівень розвитку інформаційних технологій та використання інформаційних ресурсів дає змогу якісно змінити традиційні інститути, змінити форми, методи та способи впливу на суспільство» [9, с. 347].

Еволюція засобів комунікації, цифровізація суспільства, інтерактивність та мультимедійність, а також вплив штучного інтелекту та великих даних – усе це формує глобальний інформаційний простір, де обмін інформацією стає миттєвим та доступним для широких верств населення. «Цифрові технології дозволяють автоматизувати багато процесів, що раніше займали значну кількість часу та ресурсів» [10]. Технології не лише забезпечують комунікацію, а й активно визначають темпи розвитку інформаційної взаємодії.

Ця технологічна зумовленість має значні соціальні наслідки. Формування мережевого суспільства, зміна ролі індивіда як творця контенту, виникнення інформаційної нерівності та віртуалізація соціальних процесів – це лише деякі з них. Технології виступають не просто інструментом, а потужним чинником соціальної трансформації, який визначає, як ми взаємодіємо, працюємо, діємо. «Крім того, кількість людей, які професійно займаються збором, зберіганням і обробкою інформації, зростає з кожним днем» [11, с. 76]. Отже, технологічна зумовленість інформаційної діяльності свідчить про тісний взаємозв'язок між розвитком технологій та соціальною організацією суспільства. У цифрову епоху

технології не лише забезпечують комунікацію, а й активно конструюють нову соціальну реальність, змінюючи способи взаємодії людей, інститутів і держав. Інформаційна діяльність, як соціальне явище, формується під впливом технологій, одночасно визначаючи напрями подальшого науково-технічного прогресу. Т.І. Сергієнко зазначає, що «інформаційні технології постійно розвиваються, відкриваючи перед нами принципово нові можливості в різних сферах діяльності (будь то управління бізнесом, підтримка прийняття управлінських рішень, медицина чи освіта). Основним стимулом їх розвитку є соціально-економічні потреби суспільства. На даний момент активно розвиваються міжрегіональні та міжнародні системи зв'язку, починає формуватися глобальне мережеве співтовариство, а разом з тим формується ринок інформаційних послуг» [9, с. 347]. Наприклад, впровадження електронних сервісів, оцифрування архівів та перехід до електронної взаємодії з нотаріусами й реєстраторами радикально трансформують інформаційну діяльність Міністерства юстиції. Воно перетворюється з традиційної паперово-бюрократичної системи на цифрову, ефективну та клієнтоорієнтовану модель із підвищеною прозорістю та доступністю послуг. Технології дозволяють автоматизувати процеси, значно прискорити обмін інформацією, покращити її доступність та зменшити людський фактор, що змінює саму парадигму надання державних послуг.

Висновки. Інформаційна діяльність, як соціальний феномен, є ключовим елементом сучасної цивілізації, що пронизує всі сфери життя та впливає на соціальні процеси. Її убіквітарність, динамічність, комунікативна природа та технологічна зумовленість визначають її як фундамент для розуміння соціальних змін. Так, убіквітарність інформації проявляється у її всеосяжному поширенні, від приватного спілкування до державного управління, формуючи соціальні зв'язки та впливаючи на владу. Динамічність виражається в здатності швидко генерувати та передавати інформацію, що при-

скорює соціальні процеси та вимагає швидкого реагування на зміни, як це демонструє приклад інформаційна діяльність Міністерства юстиції України. Комунікативна природа підносить інформаційні процеси з технічного рівня до соціокультурного, сприяючи інтеграції знань та формуванню спільного розуміння навколишнього світу. Комунікативна природа інформаційної діяльності відіграє ключову роль у формуванні суспільної свідомості та взаємодії між різними соціальними групами. Публічні консультації, обговорення законопроектів та надання юридичних консультацій є прикладами комунікативних практик, що сприяють формуванню консенсусу та врахуванню інтересів різних груп. Міністерство юстиції, взаємодіючи з громадянами, демонструє важливість відкритого діалогу та забезпечення доступу до інформації для ефективної взаємодії з правовою системою та захисту прав громадян. Динамічність та оперативність інформаційної діяльності вказує на її здатність швидко реагувати на виклики та зміни в суспільстві. Це особливо важливо в умовах глобалізації та стрімкого технологічного прогресу. Приклади інформаційної діяльності Міністерства юстиції України показує, як швидка розробка та інформування про зміни в законодавстві, а також створення спеціальних інформаційних ресурсів, забезпечують суспільство актуальною інформацією. Це підкреслює адаптивність та важливість інформаційної діяльності у забезпеченні прозорості та ефективності державного управління. Технологічна зумовленість інформаційної діяльності є фундаментальним фактором, що визначає її еволюцію та вплив на суспільство. Розвиток інформаційних технологій, цифровізація та глобалізація змінюють способи взаємодії людей, інституцій та держав. Впровадження електронних сервісів та автоматизація процесів у Міністерстві юстиції є прикладом такої трансформації, що підвищує ефективність, прозорість та доступність послуг. Технології не лише забезпечують комунікацію, але й активно конструюють нову соціальну реальність, змінюючи способи взаємодії людей, інститутів і держав.

Анотація

Стаття аналізує інформаційну діяльність як ключовий соціальний феномен, що впливає на всі сфери життя та соціальні процеси. Розуміння її особливостей важливе для осмислення змін у суспільстві. Наголошено, що інформаційна діяльність розглядається не просто як одна з форм активності, а як всеохоплюючий процес, який пронизує всі сфери життя, впливаючи на соціальні процеси і формування колективної свідомості та обумовлюючи еволюцію цивілізації. Універсальність цієї діяльності змушує розглядати інформацію не як окрему сферу діяльності, а як інтегруючий елемент соціальної структури, що формує зв'язки, владу та комунікаційні формати. Це накладає вимоги до міждисциплінарного підходу в дослідженні інформаційних явищ – поєднання соціології, політології, економіки, культурології та інформаційних технологій, враховуючи, що вплив інформації є постійним, багатошаровим і часто непрямим. Розуміння ключових особливостей інформаційної діяльності є важливим для аналізу та осмислення соціальних змін. Виділено та детально проаналізовано особливі характеристики інформаційної діяльності в контексті соціальної реальності. Досліджено убіквітарність (всеосяжне поширення інформації), динамічність та оперативність (здатність швидко генерувати, передавати та оновлювати інформацію), комунікативну природу (роль у формуванні суспільної свідомості та взаємодії), а також технологічну зумовленість (вплив технологій на розвиток та трансформацію інформаційної діяльності).

У висновках підкреслено, що інформаційна діяльність є ключовим елементом сучасної цивілізації. Її убіквітарність, динамічність, комунікативна природа та технологічна зумовленість визначають її як фундамент для розуміння соціальних змін. Наведені приклади в контексті інформаційної діяльності Міністерства юстиції України, які ілюструють ці особливості, підкреслюючи важливість її для забезпечення прозорості, ефективності державного управління та захисту прав громадян. Стаття підкреслює взаємозв'язок між розвитком технологій та соціальною організацією, що сприяє формуванню нової соціальної реальності. Зазначено, що дослідження особливостей інформаційної діяльності як соціального явища має вирішальне значення для вирішення низки важливих наукових та практичних завдань.

Ключові слова: інформаційна діяльність, соціальне явище, Міністерство юстиції України, суспільство, інформація, інформаційне суспільство, цифровізація.

Tsybulin T.H. Information activity as a social phenomenon and an attribute of the functioning of the Ministry of Justice of Ukraine

Summary

The article analyzes information activity as a key social phenomenon that affects all spheres of life and social processes. Understanding its specific features is important for comprehending changes in society. It is emphasized that information activity is viewed not merely as one form of activity, but as an all-encompassing process that permeates all spheres of life, influencing social processes and the formation of collective consciousness and conditioning the evolution of civilization. The universality of this activity compels us to consider information not as a separate domain, but as an integrating element of the social structure that shapes connections, power, and communication formats. This imposes requirements for an interdisciplinary approach to the study of information phenomena – combining sociology, political science, economics, cultural studies, and information technologies – given that the influence of information is continuous, multilayered, and often indirect. Understanding the key features of information activity is important for the analysis and interpretation of social change. The article identifies and provides an in-depth analysis of the distinctive characteristics of information activity in the context of social reality. It examines the ubiquity of information, its dynamism and

promptness (the ability to rapidly generate, transmit, and update information), its communicative nature (the role in shaping social consciousness and interaction), as well as its technology-driven nature (the impact of technologies on the development and transformation of information activity). The conclusions emphasize that information activity is a key element of modern civilization. Its ubiquity, dynamism, communicative nature, and technology-driven character establish it as a foundation for understanding social change. Examples drawn from the information activity of the Ministry of Justice of Ukraine illustrate these features, underscoring its importance for ensuring transparency, effective public administration, and the protection of citizens' rights. The article highlights the interconnection between technological development and social organization, which contributes to the formation of a new social reality. It is noted that studying the specific features of information activity as a social phenomenon is crucial for addressing a range of important scholarly and practical tasks.

Key words: information activity, social phenomenon, Ministry of Justice of Ukraine, society, information, information society, digitalization.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Теоретико-методологічні основи правового забезпечення інформаційної сфери України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2015. 40 с.
2. Соснін О. В. Кононець М. О. Комунікації нових інформаційно-технічних реалій у науковій та освітній діяльності як меседж для інноваційного розвитку суспільства. Інформаційне суспільство у світі України: проблеми, становлення та закономірності розвитку: колективна монографія / За заг.ред. д.філос.н., проф. Воронкова В.Г.; Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 282 с.
3. Корнейко О., Корнейко С. Застосування та визначення терміну «інформаційна безпека» в національному законодавстві. *Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні*. 2009. № 2 (19). С. 9-13.
4. Мітчук О., Крупський І. Інформаційно-комунікаційна діяльність: контентні та аудиторні характеристики. *Образ*. 2023. Випуск 1 (41). С. 46-54.
5. Ільганаєва В. О. Теоретико-методологічний синтез соціально-комунікаційного знання. *Філософія спілкування: філософія, психологія, соціальна комунікація*. 2009. № 2. С. 96-101.
6. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. Київ, 2014. 417 с.
7. Панцир С., Шуміхін С., Марусов А., Воловник А. Проект комунікаційної стратегії розроблений в рамках реалізації Проекту ЄС «Підтримка стратегічних комунікацій та інформування про реформу державного управління». К., 2018. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bfb0b2d4-944d-4d7a-865a-696c76f004ec/content>
8. Терентьев С. О. Інформаційно-комунікаційне забезпечення розвитку мережі публічних бібліотек: теоретичні підходи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 3. С. 81-86.
9. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика : монографія за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 816 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/13677/1/0054482.pdf>
10. Арабаджиев Д. Ю., Сергієнко Т. І. Особливості розвитку сучасного інформаційного суспільства в Україні в умовах політичної конфліктності. The 2 nd International scientific and practical conference «*Scientific achievements of modern society*» (October 9-11, 2019). Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2019. С. 74-79.